

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBɔLE Mɔɔ FALE SONLA NWO ADENLENYIANLE NE Mɔ LA ANWO

MɔLEBɛBO

Wɔ meke ala mɔɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Eku ye anu la gyinlabelɛ nee pɛpɛzɛle nee anwoadenlenyianle a fa atianwolile, pɛpɛlile nee anzondwole ba ewiade anu la,

Wɔ meke ala mɔɔ menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mɔ bie amaa ɔlua zo nyelee mgbane mgbane dɔɔnwo esisi emaa menli adwenle ezɛkye, nee ewiade ne mɔɔ ɛleba mɔɔ sonla biala banyia adenle aha edweke biala mɔɔ ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala mɔɔ ɔdaye ɔkulo ke ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, emaa belɛ ye ali ke, ɛhye a le awienvolema anyelazo kpale kpale la,

Wɔ meke ala mɔɔ ɔhyia, saa bɛnɛhye sonla bɛnɛmaa ɔnɛho ɔnɛtia esisile nee atisesebeyele, ke ɔwɔ ke mɛla ɔɔ sonla nwo adenlenyianle ne mɔ anwo bane la,

Wɔ meke ala mɔɔ ɔhyia ke bɛmaa agɔnwoleyele wɔ Maanle Maanle avinli kenya anyuhɔle la,

Wɔ meke ala mɔɔ Maamgbale Koyele ne anu amra eva bɛ diedi mɔɔ wɔ sonla nwo adenlenyianle ne mɔ, ye gyinlabelɛ nee ye dibile nee mrenya nee mraale adenlenyianle pɛpɛ ne mɔ anu la ɛwula sonla nwo adenlenyianle nwo mɛla ne mɔɔ bɛfɛle ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie bɛdo nu ke bɛboa bɛamaa menli anyia anyuhɔle nee tɛnlabelɛ kpale wɔ atianwolile ɔɔkɔ nu la,

Wɔ meke ala mɔɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Maamgbale Koyele Eku ne anu nee Maamgbale Koyele ne ɛbo ɛwɔke ke bɛmaa awie biala anye azɔ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ na bɛali zole kpale la,

Wɔ meke ala mɔɔ adenlenyianle nee atianwolile ɛhye mɔ anwo ndelebɛbo kpale hyia kpale kpale maa ɛwɔkebɔle ne azolile anzɛɛ munlilile ne la,

Ati, Kekala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

ɔɔ nolo ke

Ewiadeamra Nolobɔle Mɔɔ Fale Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo ɛhye

le debie ko mɔɔ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mɔɔ dahuu keva. Nolobɔle ɛhye kezie ye adwenle nu la ɔɔ mɔdenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolile ɛhye mɔ anwo, na eza yealua ngɔzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mɔɔ wɔ Maanle Maanle mɔɔ wɔ Eku ne anu nee Maanle Maanle mɔɔ Eku ne sie bɛ la anu amra amuala alie ado nu kpale na bɛali zole kpale.

Edwekekpɔke 1

Menli muala di bɛ ti anwo na eza noko bɛɛ wɔ dibile nee adenlenyianle nu. Bɛle ndwenlenwo nee adwenle, yemɔti ɔwɔ ke bekile adiemayele bɛmaa bɛ nwo ngoko.

Edwekekpɔke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔɔ bɛva bɛwula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ɛhye anu la amuala bie. ɔnle ke ngakyile anzɛɛ ngilehilenu anzɛɛ nyeyenu biala mɔɔ fale menli ekpunli, menli ngakyile,

nrenya anzee raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anzee adwenle bie, Maanle anzee menli abohilele, agyapadee, awole anzee gyinlabelle gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko onke ke bekile ngakyile anzee nyeyenu biala wo maanyele, melazolile nu, anzee maanle zo gyinlabelle nu wo maanle ne anzee eleka moko sonla ne de la anu. Saa maanle ne di o ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli o ti anwo o, onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpoke 3

Owo ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo banebole.

Edwekekpoke 4

Onle ke beye awie biala kanra. Owo ke betua aanrayele nee aanra edonele wo adenle biala anu.

Edwekekpoke 5

Onle ke bekile awie biala nyane anzee beye ye atisesebe, amumuye anzee begua o nyunlu aze anzee betwi o nyunlu.

Edwekekpoke 6

Ke moko mela se la, eleka biala moko awie biala lua la owo ke benwu ke odaye ole sonla.

Edwekekpoke 7

Ke moko mela se la, menli kokoto se pepe moko onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba mela ne moko bo be nwo bane pepe la anu. Menli kokoto le adenle nyia be nwo banebole pepe moko ko tia ngilehilenu anzee nyeyenu moko tia Nolobole ehye nee debie biala moko maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpoke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie moko tia anwoadenlenyanle ne moko moko maamule nwo mela anzee mela eba emaa ye la a, owo ke kokoto ne moko pepe die ye.

Edwekekpoke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wo meke moko otefonle mela anzee mela emmaa adenle la.

Edwekekpoke 10

Wo awie biala adenlenyanle nee ye gyima ne moko anwo adwenlevalle nwo anzee saa beka ke awie biala eye etane a owo ke kokoto moko di o ti anwo na onli moko guazo la di ye edweke wo bagua nu.

Edwekekpoke 11

1. Sonla biala moko bekeha ke yeye etane moko odo ke betwe o nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyese bedi ye edweke wo bagua nu kokoto na kokoto ne bua ye fole ke moko mela se la. Wo kokoto eke ne owo ke onyia ninyene moko odo pepe odo o nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala fole wo nyelee etane biala moko wo meke moko oyele zohane nyelee ne la enee onle etane moko oti maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo bemaa otela moko bepe bedo eke ne wo meke moko oyele etane ne la.

Edwekekpoke 12

Ɔnle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anze Ɔnle ke bekenga ye ahelata anze bebo ye anyiemgba besekye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anze bo Ɔ nwo bane wo zehae akpɔsemadi ebela ne mo anwo.

Edwekekpɔke 13

1. Sonla biala le adenle Ɔfi eleka mo Ɔde la Ɔkɔtenla eleka biala mo Ɔkulo la.
2. Sonla biala le adenle Ɔfi maanle biala anu nee ye maanle nu Ɔko maanle gyene nu na Ɔkola Ɔsia Ɔba ye maanle nu.

Edwekekpɔke 14

1. Sonla biala le adenle ke saa Ɔlenwu amanee wo ye maanle nu a Ɔkola Ɔnriandi Ɔko maanle gyene nu Ɔmaa bemaa ye eleka Ɔtenla anze bebo Ɔ nwo bane.
2. Saa amanee ne mo ahenle ne elenwu ye la envi anze enlua maanyele ti anze ye nyee ne tia Maamgbole Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne ene adenle ke Ɔkelie ye azie anze Ɔkebo Ɔ nwo bane.

Edwekekpɔke 15

1. Sonla biala le adenle ke Ɔye ekulomani.
2. Ɔnle ke bebu ekulomani biala ke Ɔle eyevole la. Eza noko Ɔnle ke besi awie biala mo kpɔnde ke Ɔkakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 16

1. Mrenya nee mraale mo bekedwu agyalehɔle la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anze saa beko duzu asɔne o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwɔ bele adenle pepe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolebole nu.
2. Ɔwo ke menli nwɔ ne die to nu kolaa na beagya be nwo.
3. Kunli nee ye nee be mra a le ekpunli mo bo sua skyekyele bo anze ekpunli mo tele ye menli Ɔɔɔnwo a, yemɔti Ɔwo ke menli ekpunli ne nee maanle ne mo bewo nu la sinza be.

Edwekekpɔke 17

1. Sonla biala le adenle ke Ɔnyia Ɔ ti anwo agyapadee, eza noko Ɔle adenle ke Ɔ nee awie mo bo nu nyia agyapadee.
2. Ɔnle ke awie biala hwele ye agyapadee wo meke mo mela emmaa adenle la.

Edwekekpɔke 18

Sonla biala le adenle ke Ɔdwenle adwenle biala na Ɔsonle debie biala mo Ɔkulo la, eza Ɔle adenle Ɔkakyi ye Nyamenlezonlenle ne anze ye diedi ne nee fanwodi, yee akee noko Ɔle Ɔ nwo adenle ke Ɔ ngome anze Ɔ nee menli wo bagua anze feelera nu Ɔkile ye asɔne anze ye diedi ne wo ngilehilele, nyee, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwekekpɔke 19

Sonla biala le adenle ke Ɔdwenle na Ɔka edweke mo Ɔkulo la; eza Ɔle Ɔ nwo adenle ke Ɔfa adwenle biala mo ngyegyele biala ene nwo na Ɔdua nolobole ndenle ne mo biala anu Ɔkpɔnde, Ɔtie na Ɔka edweke Ɔkile menli na Ɔmaa be adwenle mo ngyegyele biala ene nwo a.

Edwekekpɔke 20

1. Sonla biala le adenle ko ayia anzee eku maa anzondwole wo nu la bie.

2. Onle ke behye sonla bemaako eku nu.

Edwekekpoke 21

1. Sonla biala le adenle boa wo ye maanle ne ebule nu, ale adenle stu ko nwo asie eke maa betu ye ko Melalile Ayia ne bie anzee maa maa betu menli beko Melalile Ayia ne.

2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasoe wo ye maanle ne anu.

3. Ezuavole ne ehuloledee ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehuloledee ehye wo meke biala nee nchale emadole maa awie biala nyia adenle to ye dee wo feabo nu anzee wo ndenle biala anu maa ngyegyele biala enle nu la.

Edwekekpoke 22

Awie biala maa wo menli ekpunli avinli la wo ke maanle ne sinza ye eza wo ke maanle ne dua ye maddenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadee, ezukoa, menli nee maandee gyinlabelle ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyene maa hyia ye anyunlunyia nee ye boeyele nwo la.

Edwekekpoke 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima maa okulo la, Akee noko ale adenle ke nyia gyima ne anwo ahunlundwole. Eza noko wo ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima maa gyima ne envi ko sa a.

2. Sonla biala le adenle ke gyima maa keye la nyia nwole ahatale ke maa saa awie gyene a ye gyima zchane a annee kkenya ye la.

3. Sonla biala maa ye gyima la wo ke nyia nwole ahatale kpale maa kola cfa cnea ko ye nee ko mra amaa be tenlabelle nu aye kpale a. Eza noko wo ke nyia ezinzale ne maa maanle ne fa sinza menli la bie.

4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wo ye ehulolende ezinzale ti.

Edwekekpoke 24

Sonla biala le adenle ke adie ye enwomenle bie na adielie ko nye, na nyia meke ezinra maa cfa cye gyima na eza noko nyia meke maa saa cye gyima dedee a cfa adie ye enwomenle bie na betua ye nwole kake la a.

Edwekekpoke 25

1. Sonla biala le adenle ke ko nee ko ye nee ko mra nyia tenlabelle kpale maa fale be ngoane, ale, edanle, dabele nee ayileyele nee ninyene maa hyia maa be la anwo. Wo ke benya moale wo meke maa benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli annee yele kewu, bekeye mgbanyinli annee lua ndenle bie azo bengola bennea be nwo la.

2. Wo ke mreladane nee ngakula nyia moale nee enleanle kpale. Kakula biala, saa begyale ko nli annee beangya ko nli na beawo na beawo ye o, wo ke benea ye annee besinza ye ke maa cfeta la.

Edwekekpoke 26

1. Sonla biala le adenle sukoa nwoma. Onle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, kobo wo mlebabo nwomazukoale dee ne anwo. Wo ke mlebabo nwomazukoale ne ye nhye maa kakula biala. Wo ke menli nyia adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala maa ko maddenle la kola sukoa nwoma kpole.

2. Wo ke nwomazukoale maa awie biala tenlabelle nu ye kpale na maa sonla nwo adenlenyanle nee ye atianwolile ne mo enilile gynla kpundii. Wo ke nwomazukoale maa ndelebo, be kunlu elile nee agnwoleyele ba maanle maanle avinli, menli annee asone asone avinli na maa maa Maamgbole Koyele gyima ne maa ledi maa fale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle ke bema be mra sukua nwoma maw bekulo ke be mra ne maw sukua la.

Edwekekpoke 27

1. Sonla biala le adenle ke wdaye nye maande nylene biala maw beye waw maanle anze sua ne azo la bie, na eza nyia ninyene edole nee abode nwo nrebe nwo anyuhle nvasoe ne maw bie.

2. Sonla biala le adenle ke nyia debie maw kexele maw fale abode nwo nrebe, nwoma anze debie maw kedole la anwo banebe.

Edwekekpoke 28

Sonla biala le adenle ke w nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyanle nee atianwolile ne maw maw waw Sonla Nwo Adenlenyanle Nwo Nolobele ehye anu la nwo nvasoe kpale.

Edwekekpoke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli maw waw be avinli la amaa lua zo yeahola yeanyia anyuhle anze yeali munli.

2. Saa sonla biala fa ye adenlenyanle nee atianwolile ne maw aye gyima a, enee ngile ke le adenle wbulu mela zo; waw ke wdi w gwaw maw adenlenyanle nee atianwolile ne maw eni na waw ye ebela ke maw maanle ne maw waw nu la mela ne maw maw fale benwonile, anzondwole nee ye boeye ne se la.

3. Wle ke bedua adenlenyanle nee atianwolile ehye maw azo beye ninyene maw tietia anze wbulu bodane nee ndenle ne maw maw Maamgbale Koyele ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpoke 30

Debie biala maw waw Sonla Nwo Adenlenyanle Nwo Nolobele ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anze menli ekpunli ko anze sonla ko angome maw wmaa ye adenle nye debie wsekye adenlenyanle nee atianwolile ne maw maw behyehye bedo eke ne la a.
